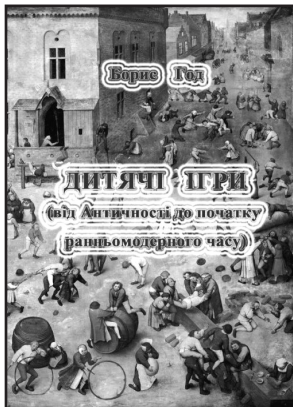

Критика та бібліографія

Год Б. Дитячі ігри (від Античності до початку ранньомодерного часу) [Текст] : монографія / Борис Год. – Полтава : Вид-во ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2015. – 182 с.

Утвердження інформаційного суспільства на тлі глобалізації і мультикультуралізму спонукає людину до включення в широкомасштабну гру без правил на здобуття першості в оволодінні інформацією. Сьогодні множаться варіанти досягнення особистого ігрового успіху в умовах заперечення усталених духовних цінностей, набирає масштабів ствердження автономної моралі, безпелаяційного руйнування кордонів свободи людини та зневаги до авторитетних ідей. А деякі дослідники філософії гри наголошують на її винятковому домінуванні в постмодерністську епоху, що й зумовлює виняткову актуальність монографії Б. Года.

Рецензована наукова праця має струнку класичну форму історико-педагогічного дослідження: вступ, три розділи і загальні висновки. Розділи складаються із трьох підпунктів, кожен із яких починається постановкою завдань, а завершується короткими та ємними висновками, що дає змогу читачеві легко орієнтуватися в тексті, сприймати логіку міркувань автора й віртуально діалогізувати з ним. Б. Год переконливо доводить доцільність і своєчасність представленої на суд зацікавленої читацької аудиторії наукової студії, чітко формулює мету, конкретизує завдання, розкриває теоретико-методологічний та історико-педагогічний аспекти дитячої гри як засобу виховання й навчання особистості.

На нашу думку, учений свідомо розширив хронологічні межі наукової розвідки, щоб у історичному просторі, який охоплює понад 1600 років, не лише простежити логіку становлення історико-педагогічного знання про феномен гри, але й визначити відповідні соціокультурні координати, віднайти аналогії із сучасною практикою та накреслити перспективи вирішення нагальних проблем розвитку креативної особистості засобами ігрових технологій і підготовки молоді

до протистояння цілеспрямованим лудоманіпуляціям суспільною й особистісною свідомістю.

У теоретико-методологічному розділі Б. Год аналізує гру в філософсько-антропологічному та культурно-історичному контекстах, що дозволило виявити її генезу, класифікацію та природу. Наприклад, читач може звернути увагу на інформацію про надзвичайно популярний нині футбол, який свого часу заборонявся в університетах як «гра підручних м'ясника» (с. 19). Він виокремлює теоретико-педагогічні підходи й положення щодо методу гри та пропонує історіографію наукової проблеми, представлену загалом біля 400 персоналіями (філософи, педагоги, культурологи, історики, психологи, медики, письменники, поети, художники, музиканти, громадські діячі, спортсмени, військові та ін.), що засвідчує потужну ерудицію автора, глибину аналізу й осмислення ним предмету дослідження. З огляду на це монографія може виконувати завдання своєрідного довідника і навігатора із проблеми гри для нової генерації науковців.

У другому розділі представлено результати історико-компаративістського аналізу гри в педагогічній теорії та практиці Античності й Середньовіччя (Стародавня Греція, Стародавній Рим, Європа). Б. Год спирається на дані тогочасної науки, матеріали археологічних розкопок, твори мистецтва, античну міфологію та епос, супроводжує оповідь репродукціями гравюр і картин, що надає презентації матеріалу естетизму та художньої вишуканості. У кожній добі автор відзначає втрати й здобутки. Так, він наголошує, що протягом доби Античності трансформувалися грецький агон та олімпійські традиції, було утрачено «зв'язок фізичної гри і гармонійно-тілесно-душевного розвитку особистості», але осмислено феномен ділової гри (с. 164). На його переконання, в педагогічній думці Середньовіччя заперечувалися ігрові методи, бо вона була ще не готова до вирішення проблеми дитячих ігор, проте, останні розвивалися в лицарській підготовці, а в народній ігровій культурі зароджувалися окремі форми сучасного спорту.

Як відомий знавець історико-педагогічної думки епохи європейського Відродження, Б. Год блискуче аналізує гру в суспільно-педагогічному дискурсі XIV – XVII століть. Учений вільно оперує ідеями й концепціями, теоретичними положеннями й підходами, трактатами й наративами, численними адресами ренесансного педагогічного досвіду. Він доходить висновку, що саме за цієї доби стверджується інтерес до фізичного виховання, гімнастики, рухливих ігор, формування здорового способу життя як найефективніших шляхів профілактики захворювань і гармонійного розвитку особистості на принципах гуманізму. Незважаючи на усвідомлення філософами й педагогами доби Відродження потенційних можливостей гри, зазначає автор, у її онтологічний простір не входили навчальні заклади: вона побутувала в родині, на вулиці, у товаристві ровесників і дорослих.

Натхненні сторінки монографії присвячено аналізу ролі гри в педагогічній системі великого чеського Вчителя Я.А. Коменського, який «започаткував якісно новий етап розвитку педагогіки ігор – етап науковості й узагальнення» (с. 166) як

результат «античного, ренесансного та єзуїтського досвіду навчання і виховання» (с. 152). На думку автора, Я.А. Коменський розробив цілісну концепцію гри: теоретичні положення щодо її дидактичної, виховної, психологічної та фізичної цінності; сім умов, за яких гра є доцільною та педагогічно виправданою; методику організації ігор із правилами, які він вважав найкориснішими; вимоги до педагогічного керування дитячими іграми; шляхи подолання «прихованої небезпеки цього феномена» через цілеспрямоване моральне виховання особистості.

На окреме слово заслуговує порушена в монографії проблема азартних ігор («ігор на гроші», за Я.А. Коменським), нестримна індустрія і динамічне поширення яких у сучасному інформаційному суспільстві загрожує духовно-моральному, психічному і фізичному здоров'ю молодого покоління, а ширше – існуванню людства загалом, бо вони є потужною зброєю демографічної війни. На переконання автора, яскравим прикладом руйнівного впливу гри на суспільство є занепад Стародавнього Риму, громадяни якого обрали публічні ігри вульгарного, жорстокого та агресивного характеру за соціально-аксіологічні дорогівкази. Мудрий педагог контекстуально спрямовує читача на усвідомлення об'єктивної необхідності розвитку в надрах агонізуючої «сенсорної культури» паростків «ідеаційної цивілізації» (терміни П. Сорокіна).

Отже, у рецензованій монографії Б. Года «Дитячі ігри (від Античності до початку ранньомодерного часу)» науково обґрунтована авторська історико-педагогічна парадигма дитячої гри, яка включає теоретико-методологічний, науково-методичний і орієнтаційно-проективний аспекти. Вона стане у пригоді науковцям (філософам, історикам, педагогам, дослідникам гри та спорту), фахівцям у галузі професійної та післядипломної педагогічної освіти, учителям середніх загальноосвітніх шкіл і вихователям дошкільних навчальних закладів, батькам, усім, хто цікавиться проблемами історії педагогіки гри та спорту.

О. О. Лобач, В. В. Ставнюк

* * *